

Движещи сили на последните тенденции за поляризация и изменение на заетостта в Европа: Европейски наблюдател на заетостта — 2014 г.

Резюме

Въведение

На европейските пазари на труда бяха разкрити допълнително почти 30 милиона нови работни места в „златния“ период на създаването на работни места преди началото на Голямата рецесия през 2008 г. Впоследствие работните места на пазарите на труда намаляха с шест милиона и безработицата се повиши до 11 % през 2013 г. — най-високото ѝ равнище през последните повече от десет години.

В настоящия трети годишен доклад „Европейски наблюдател на заетостта“ се разглеждат подробно последните изменения на заетостта в държавите членки и на европейско равнище през двете години от второто тримесечие на 2011 г. до второто тримесечие на 2013 г. Приложен е подход, основан на работните места, в който работните места са подредени по заплати и след това са групирани в пет категории с еднакъв размер (квинтили) от най-ниско до най-високоплатените. Нетното изменение на заетостта от началните до крайните периоди (изразена в брой заети хора) за всеки квинтил и всяка страна се сумира, за да се установи дали има нетен прираст или нетен спад. Този аналитичен подход дава възможност измененията на заетостта да бъдат описани количествено (колко работни места са били създадени или съкратени) и качествено (кои сектори и професии са били най-силно засегнати).

В доклада са изследвани също някои от вероятните движещи сили на последните изменения в структурата на заетостта: технологичните постижения, измерени със съдържанието на познавателни и рутинни задачи на работните места; глобализацията и търговията, измерени като степен на изнасяне на задачите зад граница или пряка международна търговия; и институциите на пазара на труда.

Контекст на политиката

Стратегията на ЕС „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж включва ангажимент за стимулиране на високи равнища на заетост и производителност. Това означава, че се поставя нов акцент върху целта на предишната Лисабонска програма за „повече и по-добри работни места“. Повече работни места са необходими за справяне с проблема, свързан с увеличаващата се безработица. Но Европа се нуждае и от по-добри,

по-производителни работни места, за да успее отново да постигне повишаване на стандарта на живот на своите граждани в условията на разрастваща се, интегрирана световна икономика.

В пакета от мерки на Европейската комисия от 2012 г. в областта на заетостта се посочват няколко сектора, в които има по-голяма вероятност за ръст на заетостта — здравните услуги, информационните и комуникационните технологии (ИКТ), персоналните и домакинските услуги, както и обещаващата, макар и трудна за определяне категория „екологосъобразни работни места“. Чрез основания на работните места подход, възприет в настоящия доклад, се предоставят актуализирани данни за равнищата на заетост и качеството на работните места както в разрастващи се сектори и професии, така и такива, които са в упадък.

По-конкретно основаният на работните места подход беше използван за оценка на степента, в която структурите на заетостта в развитите икономики са поляризирани, което води до „свиване“ или „изчезване“ на работни места със средно заплащане, или до подобряване (ръст на висококвалифицираните и високоплатените работни места) при увеличено предлагане на висококвалифицирани работници. Доколкото заетостта на някои пазари на труда очевидно се поляризира, настоящото изследване е свързано и с по-широка загриженост за увеличаване на неравенството.

Основни констатации

Последни изменения в структурата на заетостта

- Равнищата на заетост в ЕС-28 намаляха с около 1,3 милиона работни места през периода 2011—2013 г. Повечето от загубите на заетостта продължаваха да бъдат при работните места със средно и ниско до средно заплащане в строителството и промишленото производство.
- Ръстът на заетостта остана устойчив при високоплатените и висококвалифицираните работни места. Нетен ръст на заетостта имаше само при работните места в горния квинтил на разпределението на заплатите.
- Над 70 % от заетостта се пада сега на сектора на услугите. Интензивно използваните знания услуги са основният източник на ръста на заетостта. Двата вида работни места с най-голям ръст на заетостта бяха добре платени (в най-горния квинтил) работни места в тази категория: здравни специалисти, работещи в здравния сектор, и специалисти по ИКТ, работещи в областта на компютърното програмиране, консултациите и свързаните с това дейности.
- Последните изменения на заетостта бяха по-малко поляризиращи от тези през най-тежкия кризисен период от 2008 г. до 2010 г. Сумарната картина на измененията през периода 2011—2013 г. беше на подобряване с известна поляризация, в сравнение с тази на поляризация с известно подобряване през периода 2008—2010 г.
- На жените се пада по-голям дял от последния растеж на заетостта в най-горния квинтил. От друга страна, на мъжете се пада по-голям дял от спада на заетостта в работните места със средно заплащане и от растежа в нископлатените работни места. Измененията на заетостта при мъжете бяха определено поляризиращи, докато при жените те се изразяваха по-скоро в подобряване.
- Големият ръст в последно време на дела от заетостта при работата на непълно работно време беше основният фактор, допринасящ за дългосрочната тенденция на отклоняване

от стандартите на трудовото правоотношение. Въпреки че в работата на непълно работно време по традиция преобладаваха жените, последният растеж е разделен поравно между мъжете и жените. Новата заетост на непълно работно време при жените се наблюдаваше с по-голяма вероятност при добре платените работни места, докато при мъжете тя обикновено беше при нископлатените работни места.

Движещи сили на структурната промяна

- През дългия период на икономическо развитие от 1995 г. до 2007 г. преобладаващата картина на структурната промяна в заетостта в цяла Европа беше на подобряване и беше тясно свързана с познавателното съдържание на работните места. С други думи, заетостта се увеличаваше с най-голямо постоянство в цяла Европа през последните години за работни места, които са най-интензивно свързани със задачи за обработване на информация.
- За разлика от предишни проучвания в тази област, не беше установена ясна връзка между рутинното съдържание на работните места и поляризацията на структурата на заетостта. Вярно е, че рутинното съдържание беше отрицателно свързано с ръста на заетостта (работните места с висока степен на рутинност показваха обикновено по-малък ръст от тези с ниска степен), но този ефект допринасяше по-скоро за подобряване, отколкото за поляризация.
- В някои случаи изнасянето на работни места зад граница беше, както изглежда, в по-голяма степен свързано с поляризация. Работните места, които изискват по-малко социално взаимодействие, често се намират в средата на структурите на професиите; тези работни места се увеличиха сравнително по-малко от други през проучвания тук период.
- До голяма степен обаче случаите на поляризация на заетостта не могат да се обяснят нито с ключовите фактори на технологичните промени, нито с глобализацията. Това сочи към трети фактор: политиките в областта на пазара на труда и свързаните с тях институции. Той се поддава много по-трудно на емпирична проверка от останалите два фактора.

Допълнителна информация

Пълният текст на доклада „Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014“ (Движещи сили на последните тенденции за поляризация и изменение на заетостта в Европа: Европейски наблюдател на заетостта — 2014 г.) може да се намери на: <http://www.eurofound.europa.eu/ef1419.htm>.

За допълнителна информация се обърнете към Fernández-Macías, ръководител научноизследователска дейност, на електронен адрес: efe@eurofound.europa.eu.